

מה קרה שם בין אלהים למשה, כאשר הכה בסלע במקום לדבר? מה קרה שם בין משה והסלע? סיפור משה והסלע עורר את סקרנותנו במהלך הדורות כאשר ניסינו להבין, מה היה כל כך נורא ברגע הזה שחתם את גורלו של משה להישאר מחוץ לארץ ישראל. איזה שבר עמוק התרחש כאן שהוביל לכך שמנהיג האומה נותר מחוץ לארץ המובטחת?

פעם כשרק יצאו לדרך וכולם היו צעירים ומלאי כוח- הראתה אדני אלהים את כל כבודה למשה, ולכל הפחות הראתה לו את גווה, כאשר עברה על פניו בנקרת הצור. אולם לא היתה זו הפעם הראשונה שבה נגלתה אליו האלוהות.

כמה פרקים קודם לכן התקוממו בני ישראל הצמאים על משה, ודרשו ממנו מים "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר, מָה אֶעֱשֶׂה לָעָם הַזֶּה; עוֹד מְעַט, וְסָקְלֵנִי" (שמות י"ז). ואלהים נענתה לו ולימדה אותו כיצד יקח את מטה הניסים שלו שכבר עבד יפה כל כך במכות מצרים, ויכה מכה אחת נוספת על הצור ויתגלה נס גדול של מים חיים. ובאותו הרגע האמין משה שיוכל להביא לעם נס נוסף, ויותר מכך, הייתה לו הבטחה מפורשת של האלוהות שהיא תעמוד שם לפניו מכיוון שאמרה לו "הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל-הַצּוּר". ואדני אלהים עמדה שם על הצור מול משה ואין לדעת אם כל העם ראה את ההתגלות הזאת אבל משה בוודאי שראה אותה שם וידע שיש אלהים בקרב ישראל. ויותר מכך, ידע שיש אלוהים שניצבת שם על הצור ממש לידו, כלומר, כמו הסנה הבווער והים הנחצה, ושמים וארץ העדים לברית – שוב אנחנו עומדים במחיצת האדמה המהווה כלי להתגלות אלוהית, ממש כמונו בני האדם.

ויכול להיות שהעם חש בודד ונטוש במדבר, אולם משה שהנהיג אותם ידע באותו הרגע שהוא בנוכחות אדני. ההתגלות על הצור מציגה בפנינו את משה בשיא כוחו, נביא שמסוגל לראות את אלוהים לא רק מתוך תופעות טבע פלאיות דוגמת סנה בווער או ים נחצה, אלא גם בתוך צור שותק. ולכן, יכול היה לעלות אל הר סיני ולהוריד תורה לישראל ולהתווכח מול אלהים שלא ימותו כולם על חטא העגל ולעלות שוב ולהוריד את דבר אדני אלהים שוב אל העם. אני משערת שבשלב הזה כבר התעייף ודווקא משום כך התאפשרה לו הפוגה, איזה שבריר של רגע מתוק בינו ובין האלוהות, בנקרת הצור. אולי היה זה צור אחר ואולי אותו הצור ממש שיצאו ממנו מים ושעליו עמדה אדני אלהים לפני משה כשנזלו המים וכל העם שתה.

אבל אחרי כל היופי הזה עברו על משה ארבעים שנות נדודים במדבר שהם ארבעים שנות הנהגה ושחיקה. הייתי רוצה לחמול על משה שעייף כל כך מהעבודה הקשה של הובלת העם, ומהתמודדות עם אלוהות קפריזית כל כך כמו אדוני. ומצד שני, עצוב לעמוד מול האיש הזה שגם אחרי שנים וניסים, כל כך לא רוצה להיות עם האנשים שהוא מוביל - "שָׁמְעוּ-נָא הַמְּרִים--הַמֵּן-הַסֵּלַע הַזֶּה, נוֹצֵיא לָכֶם מַיִם... " - אתם הממררים לי את חיי. אפשר לבכות כמעט.

אבל יותר מאשר חוסר תקשורת עם העם, הבעיה הגדולה העומדת בפני משה כרגע היא חוסר תקשורת עם האלוהות. מצד אחד, הוא הכה על הסלע במקום לדבר. מצד שני - היא לא נגלתה לפניו ברגע הנס. הוא לבד וגם אם הייתה שם- הוא לא ראה אותה. אלהים מבינה שנוצר כאן נתק והיא מבינה גם שהנתק הזה פירושו שמשה (וגם אהרן, שכלל לא עסקנו בו) לא יכול להמשיך ולהיות השליח שלה אל העם.

משה עדיין אהוב וקרוב, אך הוא הולך ומגיע אל סוף תקופת כהונתו "וַיַּעַן לֹא-הָאֱמָנֹתָם בִּי, לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל--לְכֹן, לֹא תָבִיאוּ אֶת-הַקֶּהֱל הַזֶּה, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם".

נשים לב לכך שנאמר "לא תביאו את הקהל הזה, כלומר, העונש המדויק איננו - לא תיכנסו אל הארץ, אלא - אתם לא יכולים להוביל את הקהל אל תוך הארץ. ההבדל הוא משמעותי והדיוק שבו הוא שמשה (וגם אהרן) צריך להבין שמערכת היחסים בינו ובין האלוהות ובינו ובין העם עומדת להשתנות.

שני סיפורי המים מתוך הסלע הם תיאור מערכת היחסים שבין העם, אלוהים ומשה. בראשית – ראה משה את נוכחות אלהים על הצור והצליח לתקשר בינה ובין העם. עדות לכך היא מים שנזלו בברכה אלוהית. הסיפור השני מעיד על הנתק שנוצר ובעיקר ניתן לראות זאת באופן שבו התייחס לסלע.

בעוד שבסיפור הראשון הוא מכה בצור, הרי שבסיפור השני הוא מכה את הסלע. במקרה הראשון יש מכה שדומה אולי יותר לנקישה שמטרתה למשוך תשומת לב, מעשה של אדם שברור לו ויודע את מעשיו, שנוקש על מקום שעוד רגע יתרחש בו נס. והרי אלוהים שם! היא ממש מולו.

ואילו במקרה השני מציג משה יד מכה של כעס ותסכול, מכה המנסה למשוך תשומת לב ולפרוק זעם. על מי? אולי על העם הממרר את חייו. אולי גם על אלוהים שלא הופיעה, לא כמו לפני ארבעים שנה.

בעיקר, אני קוראת את הרגע הזה שבו משה מכה את הסלע וחושבת על העיוורון שלנו לאלוהות על פני האדמה. אני חושבת על כל המכות שאנחנו מנחיתות ומנחיתים על סלעים ועצים ואוקיינוסים בזמנים שלנו היום. על כל הזעם והגעגוע שלנו אל מול עולם שהפסקנו לראות בו קדושה, ששכחנו שניתן לדבר אליו ויזרמו אלינו מים חיים.

מאמר זה הוא פירוש לפרשת חקת והתפרסם בספר דברי תורה בעמ' 674-676.

דברי תורה: פירוש נשים לתורה, עורכת אלונה ליסיצה. כרמל, ירושלים תשפ"א / 2021